

Op weg naar een betere samenwerking en
afstemming van welzijn en onderwijs ter
ondersteuning van maatschappelijk
kwetsbare gezinnen op school.

VLOR Inspiratiedag school ♥ onderzoek

14 februari 2019

Celine Mertens & Marie Seghers

HoGent

Programma

1. Voorstelling onderzoek
2. Eerste onderzoeksresultaten
 - Ervaringen en percepties onderwijs
 - Ervaringen en percepties welzijn
3. Uitwisseling
 - Met terugkoppeling aan onderzoeksresultaten
4. En wat nu?

1. Voorstelling onderzoek

Praktijkgericht onderzoeksproject

Hoe (kunnen) onderwijs en welzijn samenwerken in functie van de ondersteuning van maatschappelijk kwetsbare gezinnen op de basisschool

- Multidisciplinair PWO

- Multidisciplinair
 - Lerarenopleiding basisonderwijs
 - Opleiding sociaal werk
- Praktijkgericht
 - Voor (en met) het werkveld (scholen én welzijn)
 - Output: onderzoeksresultaten gebundeld in een *instrument* voor het werkveld én de opleidingen

Design

Verkennde fase

Stap 1. Bevraging basisscholen

- Methode

- Interviews met 20 basisscholen over heel Vlaanderen
- Geselecteerd op basis van kansarmoede-index
- Directie en/of zorgco en/of brugfiguur

- Inhoud bevraging

- Waarom samenwerken met welzijn?
- Hoe ziet de samenwerking met welzijn eruit?
- Evaluatie van die samenwerking

Afbakening welzijn?

Met welke organisatie werken scholen samen?

Afhankelijk van lokaal aanbod:

- Onderwijsopbouwwerk
- Brugfiguren (welzijn/stad/school)
- Huiswerkinitiatieven
- Huis van het Kind
- CKG en thuisbegeleiding
- Ondersteunende stadsdiensten (welzijn/onderwijs/flankerend/integratie/...)
- Lokale netwerken (brede school, kinderarmoede, ...)
- OCMW/CAW
- Politie/sociale dienst
- ...

Verkennde fase

Stap 2. Bevraging welzijn

Afbakening

1. brede 1stelijns hulp- en dienstverlening
 - OCMW, CAW, buurtwerkingen, ...
 - + preventieve gezins- en opvoedingsondersteuning (CKG, HvhK, inloopteam...)
2. 1ste en 2de lijn: organisaties die (ouders en) scholen begeleiden
 - SLO, armoedeorganisaties, All, stedelijke begeleidingsdiensten, ...

Verkennde fase

Stap 2. Bevraging welzijn

Methode

- Focusgroepen met 'evidente' spelers
 - organisaties met een opdracht rond onderwijs
SLO, Onderwijscentra, All, HvhK, ...
 - Individuele interviews
 - OCMW, CAW, ...
- + meenemen in casestudies

Inhoud bevraging

- Waarom en hoe samenwerken met onderwijs
- Evaluatie samenwerking
- Aftoetsen indrukken scholen

2. Ervaringen en percepties scholen en welzijn

Resultaten verkennende fase

Waarom werken scholen en
welzijn samen?

Waarom samenwerken?

Ervaring scholen

- Uitwisseling inzake individuele dossiers
- Uitdagingen groeien, complexe problematieken (financieel-administratief, huisvesting, opvoeding, hygiëne, ...) komen de school binnen
- Scholen weten niet altijd hoe ze daarmee moeten omgaan

Ervaring welzijn

- Uitwisseling inzake individuele dossiers
- Aanbod voor kinderen en ouders bekendmaken
- Outreachend: school als vindplek, proactief: grondrechten realiseren

Waarom samenwerken?

Ervaring scholen populatie en problematieken

*Als we naar **populatie** van onze school kijken, zien we dat de meeste **eerste generatie migranten** zijn. En die groep heeft echt **specifieke noden**. Bv. het niet kennen van het onderwijssysteem en het niet weten met welke vraag waar naar toe, maar ook echt vragen die gebonden zijn aan **dagelijkse overleving in deze maatschappij**. En die problemen zijn echt verschillende van aard. Gelijk gewoon geen woning bijvoorbeeld of kijk vanmorgen hadden wij overleg met een mama die binnen drie weken uit het huis gaat gezet worden. Of gezondheid, tewerkstelling, **ik word heel vaak, ja, als ik zo mag noemen, met formulieren gebombardeerd echt letterlijk door vragen van ouders** om bijvoorbeeld aan nieuw werk te geraken. (Brugfiguur, Gent)*

Ervaring welzijn vindplek

*Dan zijn we **met onderwijs gaan samenwerken** om eigenlijk wat **meer zicht te krijgen op die kinderarmoede**, omdat ja, **elk kind moet naar school** en dat is eigenlijk echt de **ideale plaats om dan de ouders op te pikken, te vinden**. (OCMW Gent)*

Hoe werken scholen en
welzijn samen?

Invulling samenwerking

Ervaring scholen

- Ad hoc doorverwijzen/toeleiden
 - Vaak van onderwijs naar welzijn
- Ouders toeleiden naar aanbod welzijn of voor meer info over kind/gezinssituatie
 - Vaak als instrumenteel ervaren
- Intensieve(re) samenwerking
 - Samenlevingsopbouw, All, armoedeorganisaties... (begeleidende rol)
- Tweerichtingsverkeer eerder uitzonderlijk
 - Bv ikv brede school
 - Eerder met organisaties die dichtbij de schoolomgeving zitten (City Pirates, Katrol, ..
 - Kan voor frustratie zorgen

Initiatief voor samenwerking

Eenrichtingsverkeer en instrumenteel (onderwijs)

“I: Contacteren welzijnspartners jullie soms met een bepaalde vraag of?

Dat gebeurt ook, maar iets minder. Minder, maar ja soms heb je ook een OCMW die belt om iets te vragen, maar meestal is het omgekeerd.” (directie, Antwerpen)

Die samenwerkingsverbanden zijn er, en dat loopt wel goed en die mensen zijn vriendelijk.

Maar eigenlijk moeten wij er wel altijd.. Ja, wij moeten ervoor zorgen. Wij bieden eigenlijk aan. Zij stellen een project voor en wij bieden aan.” (directie, Halle)

Ad Hoc (welzijn)

*“We hebben **geen structurele samenwerking** met scholen maar **wel systematisch op caseniveau**. Dit zowel op vraag van scholen als op vraag van ons inzake een concreet dossier.”* (CAW)

Welke drempels of uitdagingen zijn er?

Uitdagingen en drempels

Ervaring scholen

- Verschil in visie/aanpak/finaliteit welzijn
 - Begeleiding als vrijblijvend ervaren (KT vs LT perspectief)
 - Tegenstrijdige visie
 - Soms beperkte expertise
- Aanbod/realiteit welzijn
 - Aanbod is versnipperd, kluwen, maar dekt de lading niet
 - Traagheid/logheid systeem
- Kennis aanbod
 - Partners niet kennen
 - Elkaars werking/aanbod niet kennen
 - Tijd

Uitdagingen en drempels

Ervaring welzijn

- Korte termijn perspectief
 - Quick win <-> langdurig traject
 - Resultaats- vs. inspanningsverbintenis
 - Kennis aanbod
 - Soms kluwen: belang aanspreekpunt en/of persoonlijk contact voor scholen
 - Bekendmaking aanbod via en voor scholen
 - Welzijn doet inspanningen, maar geraakt niet altijd binnen
 - Elkaar leren kennen vraagt tijd, tijd die er vaak niet is
 - Potentieel van scholen als inrijpoort nog onderbenut, vooral bij HV
- Tendens:
- Kinderen eerst, koffie aan de schoolpoort, ...
- Elkaar kennen = voorwaarde voor vertrouwen

Verskil in visie en aanpak

Resultaats- vs. inspanningsverplichting

“Weet je in het onderwijs zijn wij soms ook wel van het moet vooruit gaan, we gaan dat hier aanpakken en dan gebeurt dat ook wel. En ik heb soms de indruk dat bij welzijn goh ja, we zullen het eens onderzoeken, we zullen het eens bekijken. En dan denk ik neen, je moet dat niet onderzoeken je moet dat gewoon nu even doen.” (directie, Heverlee)

Korte termijn vs. lange termijn perspectief

“Scholen op zich die gaan nooit vanuit hun eigen initiatief een langer traject aanvragen. Een eenmalige workshop is zeker zinvol om een open blik te krijgen op dat thema maar het is veel zinvoller om op langere termijn iets te gaan uitbouwen. En zeker binnen een regio, met meerdere scholen tegelijkertijd en met sterkere partners in de buurt. Omdat je dan meer garantie hebt dat het wordt verder gezet.” (Armoedeorganisatie)

Kennis aanbod

Kluwen welzijn

*“Want het is soms een **zodanige grote waaier** van welzijn. En zij weten ook veel meer wat er uiteindelijk allemaal mogelijk is. Want op de duur is het ook van **‘je ziet het bos door de bomen niet meer’**.” (directie en zorgco, Kortrijk)*

Aanbod niet kennen en tijd ontbreekt

*“Wij sturen nieuwsbrieven uit, wij gaan naar scholen en dan betrekken wij scholen en laten wij dat weten, maar... , en dat is niet iemand met de vinger wijzen, dat is niet dat die scholen of die zorgcoördinatoren dat die dat niet willen, maar het is gewoon, **die ruimte is er precies niet...** Om zo een aanbod te leren kennen, wij hebben heel veel aanbod. (Huis van het Kind)*

Uitdagingen en drempels

Ervaring scholen

- Beroepsgeheim vs. ambtsgeheim/privacy
 - Eénrichting: school naar welzijn
 - Terugkoppeling ontbreekt vaak: éénrichting
 - Onderscheid 'need to know' en 'nice to know'
 - Welke rol spelen de ouders?

Ervaring welzijn

- Beroepsgeheim vs. ambtsgeheim/privacy
 - Inefficiënt, soms lastig, maar vanzelfsprekend!
 - Evidenter om ouder te betrekken
 - Ouders bij gesprek vragen → ouders beslissen wat wel/niet verteld mag worden

Privacy

Beroepsgeheim vs. ambtsgeheim (onderwijs)

*“Er was een gesprek gepland om eens te horen welke trauma’s hebben die kinderen opgelopen, wat is er allemaal juist gebeurd. Ja en dan was dat van het CLB **neen dat is alleen voor ons en daar mogen jullie niet bij zijn terwijl wij hier dag in dag uit met die kinderen werken.** En de vraag zelfs niet gesteld werd aan de ouders mag de zorgcoördinator of de directie van de school daarbij zijn. Dus dat is soms heel moeilijk.” (directie, Antw)*

Beroepsgeheim vs. ambtsgeheim (welzijn)

*Je hebt **scholen die .. niet begrijpen dat wij beroepsgeheim hebben. Ik probeer dan te zeggen van ik wil dat gerust met u bespreken, met de mama erbij** en dan zitten we eens samen en dan kan mama vertellen en ik kan aanvullen. Dan ben je altijd zeker. En dan voel je wel dat **sommige scholen ... het daar moeilijk mee hebben. Zeker in moeilijke situaties**, als het gaat over een jongere die wat minder goed is op school, of ... dan maakt het minder uit maar als het bv gaat over intrafamiliaal geweld of, ja zware gedragsproblematieken, dan voel je wel dat **scholen dat graag met u als hulpverlener willen bespreken maar niet met de ouder erbij.** (CAW)*

Wat faciliteert de samenwerking?

Ervaringen onderwijs

Wat faciliteert?

- Visie van de school

- Ouderbetrokkenheid, empowerment, sociale cohesie en wijkgericht werken
 - maatschappelijke rol van de school zien en (willen) opnemen
- Veelal ingebed/gelinkt aan brede en geëngageerde kijk op leren, diversiteit en ongelijkheid
 - sommige scholen staan al heel ver, andere zijn sterk zoekend
- Open schoolcultuur met oog voor reflectie, innovatie, ...
 - creatief en out of the box denken

- Multidisciplinair team

Wat faciliteert?

Visie van de school

“Want wij gaan ervan uit dat welbevinden is een belangrijke motor voor dat leren. Maar onderzoek zegt dat een stabiel gezin eigenlijk ook heel veel invloed heeft op de slaagkansen van de leerling. Ja dan gaan wij niet doen alsof onze neus bloedt hé. Dan gaan we daar proberen op in te zetten.” (directie, Antwerpen)

Multidisciplinair team

“Een zorgcoördinator nemen buiten de onderwijssector. Eerst ben ik er één gaan selecteren toen bij het CAW. Ik zit zelf in de algemene vergadering van het CAW Antwerpen, dus ik kan zo wel wat headhunen (lacht). Dus ik heb iemand met een coördinerende functie binnengehaald die ook al wat ervaring had met werken met mensen in de gevangenis, werken met ROMA, al een heleboel zaken, schuldbemiddeling en dat soort zaken. Plus dat die face-to-face contacten heeft in heel die sector.” (directie, Antwerpen)

Wat faciliteert?

- Kennis aanbod
 - Vaak eerder beperkt
 - Soms ook foutief
- Duidelijk aanspreekpunt en/of persoonlijk contact
 - ! Continuïteit is niet gegarandeerd, hoe kan je daarmee omgaan/op anticiperen
- Transparantie
- Vertrouwen in visie, aanpak, opvolging door welzijn
 - + terugkoppeling/uitwisseling
- Brugfiguren/-organisaties
- Netwerken

Netwerken en structuren

- Voorbeelden

- Onderwijs en vrije tijd

- Jong in 2050, Brede school

- LOP

- Kinderarmoede

- Kansen voor kinderen

- Soms ook netwerken uit één domein (onderwijsraad, zoco-overleg, welzijnsoverleg, ...) die verbinding maken met welzijn.

- Doorgaans aangestuurd door stad/OCMW/HvhK

- = faciliterende actoren.

Meerwaarde netwerken en structuren

- Kennis en expertise binnen brengen
- Zicht op aanbod welzijn & persoonlijk contact
 - Gelegenheid om diensten en mensen te leren kennen
 - Sneller mogelijkheden zien om samen te werken
 - Vlotter doorverwijzen
- Coördinatie
 - Aansturen, afstemmen
 - Signaalfunctie, aanspreekpunt en draaischijf

Meerwaarde netwerken en structuren

Persoonlijk contact

“Plus als die mensen op die vergadering zitten is dat wel gemakkelijk. Dan kan je er een gezicht op kleven en zeggen van ah dat is...” (zorgco, Antwerpen)

Sneller mogelijkheden zien om samen te werken

“Door dat we die daar hebben leren kennen, hebben we die kunnen implementeren in ons koffiemomenten he.” (zorgco, Antwerpen)

Vlotter doorverwijzen

“Dat is een investering om er naar toe te gaan. Maar langs de andere kant als je daar zit, denk ik toch heel vaak van amai das interessant, wauw dat is ook interessant dat die daaraan gedacht hebben, dat is ik weet niet hoe goed en ik neem dat mee. Als mensen komen met een vraag kan ik ook wel zeggen van dat daar en dat daar.” (directie, Boom)

Meerwaarde netwerken en structuren

Rol lokale besturen (welzijn)

*“Scholen kloppen soms zelf bij ons aan of het gebeurt meer en meer in samenwerking met een andere partner zoals een OCMW. Die OCMW’s of een lokaal bestuur horen vragen en zij zoeken zelf naar hoe zij scholen kunnen ondersteunen. **Lokale besturen gaan zelf die taken op zich nemen. Oké hoe kunnen wij die scholen gaan samen brengen en hen ook gaan aanmoedigen om ervaringen te gaan delen.**”*(armoedeorganisatie)

Wat is de meerwaarde?

Meerwaarde voor gezinnen, meerwaarde voor scholen en welzijnsactoren

Meerwaarde

Ervaring scholen

- Voor ouders/kinderen
 - Outreachend werken en problematiek opnemen
 - Voorwaarden creëren om tot leren te komen (o.a. welzijn/welbevinden)
 - Brede leer- en leefomgeving creëren
- Voor leerkrachten
 - Perspectief verruimen
 - Kennis en expertise verbreden

Meerwaarde

Ervaring welzijn

- Perspectief en kennis verbreden
- Ouders bereiken en preventiever werken (~ outreachend)
- Wederzijds begrip door elkaar te leren kennen

Meerwaarde

Perspectief verruimen

“Die brede kijk. Helikoptervisie. Wij hebben alleen de bril van onderwijs. Als je gaat samenwerken met welzijn of andere organisaties dan krijg je een helikopterzicht en zie je misschien zaken die je anders niet ziet als iedereen binnen zijn eigen netwerk heeft.” (directie Ronse)

Perspectief en kennis verbreden

*“In Gent is er nu zo’n **project** twee jaar geleden gestart met een **maatschappelijk werker op school** en vorig jaar hebben ze ook **vormingen gegeven over de sociale kaart en over hoe dat dat welzijnsveld werkt en op wie dat ze een beroep kunnen doen in de onmiddellijke omgeving van de school.** En daar merk je dat ze – althans een aantal scholen – al breder zijn beginnen kijken: **wat heeft hier allemaal te maken met dat gezin. Niet enkel van: het lukt hier niet op school. Of zowat achterliggend: welke aspecten zitten daar allemaal achter.**” (Onderwijscentrum)*

1+1 = 3

*“Anderzijds vind ik dat er veel meer contact is met de scholen en dat is een **énorm belangrijke partner in het bestrijden van kinderarmoede tout court.** Er worden heel veel euhm, er wordt heel veel meer informatie gedeeld van activiteiten, van tegemoetkomingen, euhm scholen zijn veel meer op de hoogte van wat er in Boom allemaal leeft en mogelijk is.” (Hvk en OCMW)*

3. Uitwisseling

Via oefening rond maatschappelijke opdracht scholen

Uitwisseling

- 4 groepjes
- Citaat lezen en bespreken in groep
 - Hoe zien jullie de rol van de school inzake samenwerken met welzijn om maatschappelijk kwetsbare ouders op school beter te ondersteunen?
 1. Wat is de rol/de opdracht van een school?
 - Wat kan een school doen?
 - Wat kan/mag/moet een school niet (meer) doen?
- Korte plenaire terugkoppeling
- Wat zeggen de scholen/welzijn zelf?

3. Uitwisseling

Terugkoppeling onderzoeksresultaten

Wat is/kan de rol/de taak van de school
zijn?

Hoe kijken scholen naar hun rol/taak?

- **Schoolintern**

- Directie en zorg trekken de samenwerking met welzijn
- Onderwijsgerelateerde zaken: zorgco
- Sociale en financiële problematieken/contacten met welzijn:
 - Directie
 - Brugfiguur indien aanwezig

- Directie treedt beschermend op ten aanzien van het team

- Leerkrachten moeten zich kunnen bezig houden met hun 'core business'
- 'Er komt al zoveel af op leerkrachten'
- Voor LK niet haalbaar om erbij te nemen

Hoe kijken scholen naar hun rol/taak?

- **Maatschappelijke opdracht** – rol school
 - Onduidelijk en vrijblijvend
- Hoe scholen hun rol invullen, varieert van school tot school
 - VAN toeleiden/doorverwijzen
 - NAAR intensievere vorm: meegaan, bellen voor een afspraak, intensief opvolgen, ...
→ Afhankelijk van publiek, visie en bereidheid van school ~ meerwaarde samenwerken erkennen
 - Scholen met kwetsbaar publiek
 - Expliciete visie
 - INDIEN BF ... meer garantie voor intensieve opvolging: brug naar welzijn
 - Aanklappend werken

Hoe ziet welzijn de rol van de school?

- **Maatschappelijke opdracht** school

- Scholen hebben hoge taakbelasting
- Hoofdopdracht = onderwijs verstrekken

MAAR WEL:

- Open schoolklimaat met oog voor kwetsbaarheid
- Signalen oppikken en signaleren
 - Vraagt kennis en bereidheid
- Scholen leiden toe, welzijn volgt op/voorziet hulpverlening

- Taakafbakening is duidelijk voor welzijn, voor scholen minder

- Oppassen met goedbedoelde initiatieven

Maatschappelijke opdracht scholen

Onderwijs

“Wij zijn ook geen hulpverlenende instantie zeg maar. Wij moeten ons met onderwijs bezig houden. En voor mij is dat iets dat er gewoon bijkomt.” (directie, Turnhout)

Onderwijs

“We komen weer tot onze clichézin. Als je het belang van het kind centraal stelt. Dan moet je alles doen wat in je mogelijkheden ligt. Lukt het niet kan je recht in de spiegel kijken. Ik heb gedaan ... ik heb mijn verantwoordelijkheden nemen, binnen of buiten mijn takenpakket.” (directie, Ronse)

Maatschappelijke opdracht scholen

School kan/mag/moet geen hulpverlener zijn, wel signalen oppikken

*“Ik denk dat scholen moeten proberen **af te stappen van het gegeven dat ze het zelf moeten oplossen**. Mensen, LKN hebben een **job** denk ik **in eerste instantie** om les te geven. En in **2de instantie** om **signalen op te pikken** rond welzijn van kinderen en ouders. **Maar die moeten daar niet mee aan de slag**. Ik denk dat we dan veel te veel vragen van scholen. En net daarin kunnen wij ondersteuning bieden. Maar natuurlijk het vraagt ook een beetje een mindswitch van scholen zelf.” (CAW)*

Samenwerken én open klimaat creëren

*“Allé ik denk dat het onderwijs die welzijnspartners moet erkennen en die moet beschouwen als **kei belangrijke partner** voor dat stuk dat zij eigenlijk strikt genomen niet moeten opnemen. Maar anderzijds vind ik wel dat in heel hun beleid en in heel hun organisatie wel openheid moet zijn naar die armoede en naar die kwetsbare gezinnen.” (Hvk en OCMW)*

Maatschappelijke opdracht scholen

Oppassen met goedbedoelde hulp

“Ge hebt dan van die wilde weldoeners die dan met 24 van buggy’s voor die ouders ... Dus dat ge denkt “waar zijt ge mee bezig?” Dit is voor mij ook geen empowerment en geen constructief beleid. Dat is heel moeilijk in gesprekken. Ik kan het niet zo zeggen tegen leerkrachten wat zijt ge aan het doen en waarom? Ik probeer ze wel duidelijk te maken in het gesprek van dat leidt tot niks” (Roma-ondersteuner)

Wat nemen we mee?

- Elkaar kennen
- **Bruggen** bouwen (brugfiguren, - organisaties) en faciliteren
- Wederzijdse **verwachtingen** expliciteren
- **Rollen, taken** en opdracht uitklaren
- Belang van **vertrouwen** in mensen en organisaties
- **Ouders** betrekken
- Tijd

4. En wat nu?

Eindproduct

- Tool voor **scholen, intermediairen** en welzijn
- Krijtlijnen
 - Verkennende bevestigingen basisscholen en welzijn
- Invulling
 - Bevestiging intermediairen en brugfiguren/-organisaties
 - Thematische casestudies
 - Gebruikersgroep
 - Internationale voorbeelden

Bedankt!

Celine.Mertens@hogent.be

Marie.Seghers@hogent.be

**HO
GENT**